

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Соколовський Валерій Леонідович

УДК 343.34

ГРОМАДСЬКА БЕЗПЕКА ЯК ОБ'ЄКТ ЗЛОЧИНУ

12.00.08 – кримінальне право та кримінологія;
кримінально-виконавче право

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Національній академії внутрішніх справ,
Міністерство внутрішніх справ України

Науковий керівник – кандидат юридичних наук, доцент
Приходько Тетяна Миколаївна,
Національна академія внутрішніх справ,
професор кафедри кримінального права

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор
Мисливий Володимир Андрійович,
Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут»,
професор кафедри публічного права

кандидат юридичних наук, доцент
Лашук Єфрем Вікторович,
Верховний Суд України,
начальник відділу взаємодії з державними органами управління забезпечення
діяльності керівництва Верховного Суду України

Захист відбудеться 15 березня 2017 року о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої
вченої ради Д 26.007.03 в Національній академії внутрішніх справ за адресою: ДП –
680, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Національної академії внутрішніх
справ за адресою: пл. Солом'янська, 1, м. Київ, ДП-680

Автореферат розісланий 15 лютого 2017 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

С.Г. Братель

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Відповідно до положень Конституції України (ч. 1 ст. 3), безпека людини є однією з найвищих соціальних цінностей. Тому сьогодні в Україні важливе місце займає боротьба і недопущення злочинних посягань на громадську безпеку, яка є необхідною умовою та органічною складовою цивілізованого способу життя, успішного функціонування суспільства і держави. Громадська безпека включає відносини, які попереджають або усувають шкідливі для життя та здоров'я людини наслідки, що можуть бути заподіяні в результаті дії штучними або природними джерелами підвищеної небезпеки. Належне забезпечення громадської безпеки має як наукове, так і практичне значення, оскільки її зміст і ефективність сприяють стабільності суспільства та задоволенню життєвих потреб громадян.

Громадська безпека виступає й об'єктом злочинних посягань: у 2013 р., за статистичними даними Генеральної прокуратури України, було обліковано 7772 кримінальних правопорушень проти громадської безпеки, у 2014 р. – 11947, у 2015 р. – 11699, за 6 місяців 2016 р. – 5612. Необхідність підвищення ефективності норм законодавства України про кримінальну відповідальність за вчинення злочинів проти громадської безпеки є безсумнівною, оскільки 97,8% опитаних слідчих Національної поліції України зазначили, що злочини проти громадської безпеки в Україні є досить поширеними, а 85,4% респондентів вважають, що вказані норми потребують ґрунтовного вдосконалення.

Кримінально-правовій характеристиці окремих злочинів проти громадської безпеки, а також питанням їх кваліфікації присвячували свої дослідження такі вчені, як Ю.В. Александров, П.П. Андрушко, В.Ф. Антипенко, В.І. Антипов, М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, Ф.Г. Бурчак, П.А. Воробей, М.К. Гнетєв, П.І. Гришаєв, А.О. Данилевський, Л.М. Демидова, О.М. Джу́жа, П.К. Євдокімова, О.О. Жижилєнко, В.Ф. Кириченко, В.А. Клименко, В.П. Ковальчук, О.М. Костенко, Є.В. Лашук, О.П. Литвин, С.Я. Лихова, Ю.І. Ляпунова, В.Д. Малков, В.А. Мисливий, П.П. Михайленко, М.І. Мельник, С.М. Мохончук, А.А. Музика, В.О. Навроцький, В.І. Осадчий, М.І. Панов, Т.М. Приходько, В.А. Робак, А.В. Савченко, О.М. Сарнавський, В.Г. Смирнова, В.В. Сташис, В.Я. Тацій, В.П. Тихий, А.Н. Трайнін, В.О. Тюнін, В.В. Українець, П.Л. Фріс, М.І. Хавронюк, В.І. Шаку́н, І.С. Шапкі́н та ін.

Але, незважаючи на те, що дослідженню злочинів проти громадської безпеки приділена велика увага, у кримінально-правовій науці відсутнє комплексне монографічне дослідження громадської безпеки як об'єкта злочину. Це обумовлює необхідність вивчення громадської безпеки як об'єкта злочину та здійснення аналізу його структурних елементів. Тому актуальним є повне та глибоке дослідження громадської безпеки як об'єкта злочину та розробка більш ефективних засобів боротьби з посяганнями на суспільні відносини у даній сфері. Крім того, ґрунтова характеристика суті і значення громадської безпеки як об'єкта злочину вимагає детального вивчення та аналізу її змісту. Отже, викладені обставини в своїй сукупності свідчать про актуальність теми дослідження.

Зв'язок із науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до: Закону України від 11.07.2001 р. «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки»; Концепції Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, ратифікованої Законом України від 21.11.2002 р.; Концепції реформування кримінальної юстиції України, затвердженої Указом Президента України № 311/2008 від 08.04.2008 р.; Плану заходів щодо реалізації цієї Концепції, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України № 1153-р від 27.08.2008 р.; Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на 2015–2019 роки, затвердженого наказом МВС України від 16.03.2015 р. № 275 (п. п. 5.1, 5.11); Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2014–2017 роки (п. 1.2.2). Тему дисертації затверджено Вченою радою Національної академії внутрішніх справ (протокол № 19 від 12.11.2012 р.). Дисертація включена Координаційним бюро Національної академії правових наук України до переліку тем дисертаційних досліджень з проблем держави і права (№ 1162, 2012 р.).

Мета і задачі дослідження. *Мета* роботи полягає у здійсненні системної та комплексної характеристики громадської безпеки як об'єкта злочину та формулювання на цій основі пропозицій щодо вдосконалення положень ст.ст. 255–270¹ Кримінального кодексу (КК) України, правозастосовної практики про відповідальність за злочини проти громадської безпеки.

Для досягнення поставленої мети визначені такі основні *задачі*:

- визначити теоретико-методологічні засади дослідження громадської безпеки як об'єкта злочину;
- розкрити генезис кримінального законодавства про відповідальність за злочини проти громадської безпеки;
- оцінити зарубіжний досвід щодо визначення громадської безпеки як об'єкта злочину;
- з'ясувати місце громадської безпеки у системі об'єктів злочинів Особливої частини КК України;
- розкрити системну кримінально-правову характеристику предметів злочинів проти громадської безпеки;
- виокремити ознаки та особливості потерпілих у злочинах проти громадської безпеки;
- окреслити структурні елементи суспільних відносин, які є об'єктом злочинів проти громадської безпеки;
- сформулювати висновки та викласти пропозиції щодо вдосконалення законодавства у частині кримінальної відповідальності за порушення громадської безпеки.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини у сфері забезпечення кримінально-правової охорони громадської безпеки.

Предмет дослідження – громадська безпека як об'єкт злочину.

Методи дослідження репрезентовані системою загальнонаукових і спеціально-наукових методів, які обрані відповідно до теми, мети і задач дослідження. В роботі

використовувалися наступні методи: *діалектичний* – надав можливість окреслити загальну концепцію та структуру дослідження (розділи 1, 2, 3 дисертації); *історико-правовий*, який дозволив розглянути кримінальне законодавство України в його постійному розвитку (підрозділ 1.2); *компаративістський* – забезпечував аналіз норм зарубіжного кримінального законодавства щодо громадської безпеки як об'єкта злочину (підрозділ 1.3); *догматичний (юридичний)* – сприяв виявленню та вивченню можливостей удосконалення кримінально-правових норм (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3); *системно-структурний*, завдяки якому вдалося комплексно дослідити питання уніфікації норм про кримінальну відповідальність за посягання на громадську безпеку (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 3.3); *конкретно-соціологічний та статистичний* – використовувалися при вивченні, узагальненні та аналізі матеріалів практики застосування норм КК України, які передбачають відповідальність за посягання на громадську безпеку, а також при проведенні анкетування практичних працівників Національної поліції України з питань ефективності застосування кримінально-правових норм про відповідальність за посягання на громадську безпеку (підрозділи 1.2, 1.3, 2.2, 2.3, 3.1, 3.3); метод *вивчення документів*, зокрема кримінальних проваджень (справ), а також даних офіційної статистики; метод *моделювання*, який застосовувався для формулювання пропозицій щодо удосконалення законодавства України про кримінальну відповідальність за посягання на громадську безпеку.

Названі методи дослідження використовувалися в роботі у взаємозв'язку і взаємозалежності, що забезпечило всебічність, повноту й об'єктивність дослідження, істинність отриманих наукових результатів.

Емпіричну основу дослідження склали: а) дані вивчення 260 матеріалів кримінальних проваджень (справ) за ст.ст. 255–270¹ КК України, розглянутих вітчизняними судами у період з 2003 до 2016 рр.; б) результати анкетування 240 слідчих Національної поліції України в Житомирській, Львівській, Одеській областях та м. Києві; в) статистичні та аналітичні дані Генеральної прокуратури України щодо злочинів проти громадської безпеки у період 2013-2016 рр.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є однією з перших в Україні монографічних праць, яка присвячена комплексному та системному дослідженню питань про громадську безпеку як об'єкт злочину. Конкретний внесок дисертанта в наукову розробку положень про громадську безпеку як об'єкт злочину полягає в обґрунтуванні пропозицій, що містять елементи наукової новизни й мають теоретичне та практичне значення для застосування ст.ст. 255–270¹ КК України, зокрема:

вперше:

– здійснено комплексний аналіз історичного розвитку громадської безпеки як об'єкта злочину та на підставі цього зроблено висновок, що генеза норм про кримінальну відповідальність за вчинення злочинів проти громадської безпеки розпочинається у Київській Русі (кінець X – початок XI ст.ст.) та дістає свого подальшого розвитку за часів існування різних державних утворень на території сучасної України. Виділено три періоди розвитку кримінального законодавства за

злочини проти громадської безпеки: кінець X – XIX ст.ст., початок XX – початок XXI ст.ст., 2001 р. – і до теперішнього часу;

- встановлено подібність законодавчого процесу регламентації відповідальності за злочини, об'єктом яких виступає громадська безпека, в зарубіжних країнах та Україні, з урахуванням чого визначено, що схожими є кримінально-правові норми про відповідальність за діяльність злочинних організацій, пов'язаних із тероризмом, порушення правил поведження з предметами, які становлять підвищену суспільну небезпеку, та інші дії, пов'язані з порушенням спеціальних правил;

- на підставі виділення видового об'єкта злочинів, що порушують правила поведження з предметами, які становлять підвищену суспільну небезпеку (ст.ст. 262–265¹, 267–269 КК України), з метою забезпечення чіткості правозастосовного процесу, запропоновано розділити їх на такі підгрупи: а) злочини, що порушують правила поведження з фізичними, хімічними та іншими джерелами небезпеки (ст.ст. 262, 263, 263¹, 264, 267, 268, 269 КК України); б) злочини, що посягають на радіаційну безпеку (ст.ст. 265, 265¹, 267, 267¹ КК України);

- сформульовано авторське поняття предметів злочинів, що порушують правила поведження з предметами, які становлять підвищену суспільну небезпеку, для закріплення їх у примітках до відповідних статей КК України;

- з метою уніфікації та удосконалення положень чинного КК України запропоновано виключити зі ст. 263 перелік холодної зброї, чітко передбачивши в диспозиції вказаної статті словосполучення «холодної зброї»;

- для посилення кримінально-правової охорони прав і свобод неповнолітніх запропоновано внесення ряд змін і доповнень до норм чинного КК України, а саме: викласти ст. 255 в новій редакції, ч. 3 ст. 258 доповнити кваліфікуючою ознакою «вчинені щодо неповнолітніх», ч. 2 ст. 256, ч. 2 ст. 257, ч. 2 ст. 258¹, ч. 2 ст. 258², ч. 2 ст. 258³, ч. 2 ст. 258⁴, ч. 6 ст. 260 доповнити словами: «ті самі дії, вчинені із залученням неповнолітніх», ч. 3 ст. 263 викласти у наступній редакції: «збут вогнепальної або холодної зброї неповнолітнім»;

- визначено коло учасників суспільних відносин, що виступають об'єктом злочинів проти громадської безпеки, якими є: 1) держава в особі уповноважених нею органів, установ, організацій та 2) інші учасники, зокрема: а) особи, на яких покладаються обов'язки по дотриманню правил використання предметів підвищеної небезпеки і які мають доступ до них; б) невизначене коло осіб, які можуть постраждати внаслідок неправомірного чи неправильного використання предметів підвищеної небезпеки і які правомочні розраховувати на вживання заходів щодо забезпечення їх безпеки; в) власники майна, яким може бути завдано шкоди предметами підвищеної небезпеки (підприємства та організації будь-якої форми власності, а також окремі громадяни); г) суспільство;

- запропоновано диференціювати предмети суспільних відносин, які є об'єктом злочинів проти громадської безпеки, на основний та додатковий, а також визначено зміст основного та додаткового предметів суспільних відносин: основним предметом є безпечні умови існування громадян у державі, а також стан

захищеності суспільства від таких джерел підвищеної небезпеки, як діяльність різного роду злочинних об'єднань, терористичні загрози, предмети, що становлять підвищену небезпеку для оточення, вогонь; додатковим предметом є громадська безпека як людська потреба та самостійна соціальна цінність в частині захищеності суспільства від злочинної діяльності різного роду злочинних угруповань (ст.ст. 255–257, 258–258⁵, 259, 266 КК України); установлений з метою забезпечення громадської безпеки порядок створення воєнізованих формувань в Україні (ст. 260 КК), порядок поводження з предметами, які становлять підвищену суспільну небезпеку (ст.ст. 262–265¹, 267–269 КК України), обов'язок дотримання встановлених вимог пожежної безпеки (ст. 270 КК України);

удосконалено:

- теоретичне поняття громадської безпеки як родового об'єкта аналізованих злочинів, яким визнано суспільні відносини, спрямовані на забезпечення безпеки у сфері поводження з джерелами підвищеної небезпеки: злочинних угруповань, терористичних загроз, предметів, що становлять підвищену небезпеку для оточення, вогню;

- зміст і класифікацію видових об'єктів злочинів проти громадської безпеки (Розділ IX Особливої частини КК України), якими визначено: 1) суспільні відносини щодо охорони від діяльності злочинних організацій (ст.ст. 255–257, 258³, 260); 2) суспільні відносини стосовно охорони від терористичної діяльності (ст.ст. 258–258², 258⁴, 258⁵, 259, 266); 3) суспільні відносини в сфері забезпечення безпеки поводження з предметами, які становлять підвищену суспільну небезпеку (ст.ст. 262–265¹, 267–269); 4) суспільні відносини щодо забезпечення безпеки громадян, суспільства та держави від вчинення інших злочинів проти громадської безпеки (ст.ст. 261, 270, 270¹);

- сутність основного безпосереднього об'єкта злочинів, що порушують правила поводження з предметами, які становлять підвищену суспільну небезпеку (ст.ст. 262–265¹, 267–269). Доведено, що доцільним є виділення двох груп основного безпосереднього об'єкта: 1) суспільні відносини, що забезпечують правила поводження з фізичними, хімічними та іншими джерелами небезпеки, 2) суспільні відносини, які забезпечують радіаційну безпеку;

- положення про визнання соціального зв'язку двостороннім процесом взаємодії учасників суспільних відносин, який може бути представлений двома елементами: 1) правом особи на забезпечення громадської безпеки; 2) поведінкою інших учасників суспільних відносин, яка полягає у відсутності будь-яких порушень права особи на забезпечення громадської безпеки;

- доктринальне визначення легкозаймистих та радіоактивних речовин як предметів злочинів проти громадської безпеки: легкозаймисті речовини – це тверді, рідкі, газоподібні та пилоподібні речовини, які здатні спалахувати внаслідок дії незначних факторів, починають горіти внаслідок підвищення їх температури, іскри, інших чинників, тобто без ініціювання зовнішнім полум'ям; радіоактивні матеріали – це будь-які матеріали, що містять радіонукліди (включаючи радіоактивні відходи), в яких питома чи сумарна активність перевищують межі, встановлені нормами, правилами і стандартами з ядерної та радіаційної безпеки;

набули подальшого розвитку:

- положення, що з прийняттям чинного КК України громадська безпека вперше була виділена в якості самостійного об'єкта кримінально-правової охорони, що сприяло можливості чіткого відмежування зазначених злочинів від інших посягань, визначення їх за безпосередніми об'єктами та конкретизації їх правової регламентації;

- аргументація положення, згідно якого наявність загрози підвищеної небезпеки визнано спільною ознакою предметів злочинів проти громадської безпеки;

- пропозиції щодо удосконалення норм чинного КК України в частині: 1) внесення змін і доповнень до ст.ст. 201, 262, 263; 2) виключення з Розділу IX Особливої частини цього Кодексу ст. 2701 з подальшим переміщенням її до Розділу VI Особливої частини «Злочини проти власності» (ст. 1942);

- обґрунтування про необхідність чіткого розмежування предмета суспільних відносин і предмета злочинів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені в дисертації висновки та пропозиції використовуються у:

законотворчій діяльності – при вдосконаленні закону про кримінальну відповідальність за вчинення злочинів проти громадської безпеки (довідка Інституту законодавства Верховної Ради України від 4.10.2016 р. № 22/510-1-15);

правозастосовній діяльності – для правильного та однозначного застосування кримінально-правових норм під час виявлення та розслідування злочинів, що посягають на громадську безпеку (акт впровадження Головного слідчого управління Національної поліції України від 16.05.2016 р.);

науково-дослідній діяльності – для подальшої розробки теоретичних та прикладних проблем щодо громадської безпеки як об'єкта злочину (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 15.09.2016 р.);

освітньому процесі – під час викладання і вивчення навчальних дисциплін «Кримінальне право. Особлива частина», «Теорія кваліфікації злочинів», «Особливості кваліфікації окремих видів злочинів» (акт впровадження Львівського державного університету внутрішніх справ від 2.09.2016 р. № 33, акт впровадження Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 05.10.2016 р., акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 22.09.2016 р.).

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження та практичні висновки оприлюднені у виступах дисертанта на: науково-теоретичній конференції «Актуальні проблеми кримінального права (пам'яті професора П.П. Михайленка)» (м. Київ, 21.11.2014 р.), міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання публічного та приватного права в контексті реформування законодавства» (м. Харків, 22.11.2014 р.), VI Міжнародній конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Сучасний стан і перспективи розвитку держави і права» (м. Дніпропетровськ, 12–13.12.2014 р.), міжнародній науково-практичній конференції «Правова держава: історія, сучасність та перспективи» (м. Ужгород, 27–28.02.2015 р.), всеукраїнській науково-практичній конференції «Роль правоохоронних органів у формуванні правової держави в умовах євроінтеграції»

України» (м. Київ, 12.03.2015 р.), міжнародній науково-практичній конференції «Пріоритетні напрями розвитку сучасної юридичної науки» (м. Харків, 18–19.09.2015 р.).

Публікації. Основні положення дослідження опубліковано в шести статтях у виданнях, які входять до переліку наукових фахових видань, затверджених МОН України (в т.ч. – одна в зарубіжному виданні Республіки Молдова), та 6 тезах доповідей на науково-теоретичних та науково-практичних конференціях.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, які містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (295 найменувань на 32 сторінках) і 5 додатків на 15 сторінках. Загальний обсяг дисертації складає 244 сторінки, з них основного тексту – 197 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено його зв'язок з науковими програмами, планами, темами, окреслено мету, задачі, об'єкт, предмет і методи дослідження, визначено емпіричну базу, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено відомості щодо їх апробації та публікації, вказано на структуру та обсяг дисертації.

Розділ 1 «Загальна характеристика, історичне та порівняльно-правове дослідження громадської безпеки як об'єкта злочину» містить три підрозділи.

У *підрозділі 1.1. «Теоретико-методологічні засади дослідження громадської безпеки як об'єкта злочину»* проведено аналіз ступеня наукової розробки теми дослідження, обґрунтовано послідовність розгляду питань дисертації, а також вказано на доцільність використання обраних методів дослідження. Констатовано, що у кримінально-правовій науці відсутнє комплексне монографічне дослідження громадської безпеки як об'єкта злочину. Існуючі дисертаційні та інші монографічні праці висвітлюють лише окремі питання характеристики та кваліфікації злочинів проти громадської безпеки, що обумовило відсутність належного вивчення громадської безпеки як об'єкта злочину. Встановлено, що методологічна основа дослідження повинна базуватися на загальних та спеціальних методах дослідження: історико-правовому, діалектичному, компаративістському, догматичному (юридичному), системно-структурному, конкретно-соціологічному, статистичному та методу моделювання. Доведено, що їх використання сприятиме детальному та чіткому розумінню громадської безпеки як об'єкта злочину.

У *підрозділі 1.2. «Генезис кримінального законодавства про відповідальність за злочини проти громадської безпеки»* звертається увага на особливості становлення громадської безпеки як об'єкта злочину, адже, як показали результати анкетування слідчих Національної поліції України, 78,5% респондентів визначили, що навіть у загальних рисах історія розвитку громадської безпеки як об'єкта злочину в Україні їм невідома. Залежно від кількісного показника законотворчої діяльності обґрунтовано доцільність диференціації генези законодавства про кримінальну відповідальність за злочини проти громадської безпеки на три періоди: Х–ХІХ ст.ст., особливостями якого стало поступове зародження і розвиток

законодавства щодо охорони громадської безпеки. В цей час визнаються злочинними ті діяння, що були пов'язані з незаконним обігом зброї та створенням незаконних військових формувань. Відбулося початкове зародження розуміння терористичних актів як посягання на життя, свободу, недоторканість представників влади; початок ХХ – початок ХХІ ст.ст., який характеризувався бурхливим розвитком кримінального законодавства щодо охорони громадської безпеки. Цей етап охопив період революцій, падіння царського режиму, світових воєн, розпад СРСР тощо. Особливого розповсюдження набули злочинні угруповання з розгалуженою внутрішньою структурою, а тому реакцією законодавця на подібні прояви стало запровадження і поступове посилення кримінальної відповідальності за діяння, пов'язані з діяльністю різного роду злочинних угруповань; 2001 р. – і до теперішнього часу, це сучасний період удосконалення та приведення закону про кримінальну відповідальність за злочини проти громадської безпеки у відповідність з міжнародними вимогами. Особливістю цього періоду є чіткість виділення злочинів проти громадської безпеки у системі Особливої частини КК України, що сприяє відмежуванню злочинів проти громадської безпеки від суміжних діянь, визначенні їх за безпосередніми об'єктами та конкретизації їх правової регламентації.

Встановлено, що до початку ХХ ст. громадська безпека як окремий об'єкт злочину не виділялася. Починаючи із законодавчого закріплення у Кримінальному Уложенні 1903 р. глави 9 «Про порушення постанов про захист громадської та особистої безпеки», громадську безпеку було виокремлено в окремий об'єкт злочину. Всі подальші нормативно-правові акти (КК УСРР 1922 р., КК УРСР 1927 р. та 1960 р.) структурно містили розділ чи главу про відповідальність за посягання на громадську безпеку, а, отже, визнавали громадську безпеку об'єктом злочину. Подібна тенденція простежується й у структурі чинного КК України, що відповідає міжнародним вимогам про охорону громадської безпеки як об'єкта злочину.

У підрозділі 1.3. «Громадська безпека як об'єкт злочину за кримінальним законодавством зарубіжних країн» досліджені положення кримінального законодавства зарубіжних країн з даного питання. Звернення до зарубіжного досвіду щодо визначення громадської безпеки як об'єкта злочину, на думку 84,3 % респондентів, є корисним для розвитку вітчизняного кримінального права.

На підставі вивченого законодавства зарубіжних країн встановлено, що існує чотири специфічні групи злочинів даної категорії: 1) злочини, пов'язані з діяльністю злочинних організацій: створення збройних груп та злочинних спільнот (КК Німеччини), участь та підтримка злочинної організації (КК Швейцарії), створення, керівництво або участь в організованій групі або співтоваристві (КК Польщі), створення угруповання для вчинення злочину та угруповання мафіозного типу (КК Італії), бандитизм (Федеральний кодекс і правила (далі – ФККП) США, КК Латвії, КК Російської Федерації, КК Республіки Казахстан, КК Республіки Білорусь); 2) злочини, пов'язані з тероризмом. Відповідальність за вчинення всіх цих злочинів передбачено в структурних підрозділах (розділах, главах) КК зарубіжних країн, де об'єктом виступає громадська безпека (КК Азербайджанської Республіки, КК Норвегії, КК Литви, КК Республіки Молдови) чи інші соціальні цінності – громадський порядок (КК Республіки Казахстан, КК Іспанії, КК Німеччини), мир і

безпека людства (КК Російської Федерації), нація, держава та громадський спокій (КК Франції), держава (КК Грузії, КК Латвії), державна влада (Пенітенціарний кодекс Естонії); 3) злочини, що порушують правила поводження з предметами, які становлять підвищену суспільну небезпеку, передбачаються в КК Норвегії (публічне розповсюдження інструкцій щодо виготовлення вибухових пристроїв, використання та зберігання зброї, боєприпасів і вибухових речовин, а також спеціального обладнання для виготовлення вказаних предметів), ФККП США, КК Данії, КК КНР, КК Республіки Молдова, КК Республіки Білорусь (незаконне виготовлення, володіння, носіння, використання, купівля-продаж або передача зброї чи вибухових речовин, поява в громадському місці або транспорті із вказаними предметами); 4) інші дії, пов'язані з порушенням спеціальних правил, зокрема: провокація пожежі, руйнування, вибуху, поширення отруйних речовин (КК Польщі), порушення вимог пожежної безпеки шляхом підпалу чи знищення вогнем певних предметів (ФККП США).

Доведено, що громадська безпека як об'єкт злочину знайшла своє відображення в законодавстві більшості зарубіжних країн. До даної категорії злочинів відносяться фактично аналогічні вітчизняним злочинам проти громадської безпеки діяння. Специфікою зарубіжного законодавства є «розпорошення» злочинів, які, відповідно до КК України, є злочинами проти громадської безпеки, по інших розділах (главам, частинам, відділам відповідних кодексів), що призводить до складнощів у виділенні їх об'єкта. Така ситуація не може визнаватися досконалою, адже має наслідком «змішування» чи ототожнення об'єктів злочину. Натомість, доцільною виглядає така побудова Особливої частини КК України, де всі злочини проти громадської безпеки об'єднані в Розділі IX з ідентичною назвою.

Розділ 2 «Кримінально-правова характеристика об'єкта злочинів проти громадської безпеки» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 «Суспільні відносини як об'єкт злочинів проти громадської безпеки» розглядаються ознаки родового, видового, основного та додаткового безпосереднього об'єкта злочинів зазначеної групи. Визначено поняття громадської безпеки як родового об'єкта злочинів. Проаналізувавши зміст родового об'єкта, дисертант пропонує *виділити чотири видових об'єкта* злочинів проти громадської безпеки, якими є суспільні відносини у сфері: діяльності злочинних організацій (ст.ст. 255-257, 258³, 260); терористичної діяльності (ст.ст. 258-258², 258⁴, 258⁵, 259, 266); забезпечення безпеки поводження з предметами, які становлять підвищену суспільну небезпеку (ст.ст. 262-265¹, 267-269); безпеки інших злочинів проти громадської безпеки (ст.ст. 261, 270, 270¹). Вказані різновиди видових об'єктів дозволили *удосконалити класифікацію злочинів проти громадської безпеки* (розділ IX Особливої частини КК України) наступним чином: злочини, пов'язані з діяльністю злочинних організацій (ст.ст. 255-257, 258³, 260); злочини, пов'язані з тероризмом (ст.ст. 258-258², 258⁴, 258⁵, 259, 266); злочини, що порушують правила поводження з предметами, які становлять підвищену суспільну небезпеку (ст.ст. 262-265¹, 267-269); інші злочини проти громадської безпеки (ст.ст. 261, 270, 270¹).

Встановлено, що видовий об'єкт злочинів, пов'язаних з діяльністю злочинних організацій (ст.ст. 255–257, 258³, 260 КК України) збігається з основними безпосередніми об'єктами злочинів аналізованої групи, якими є суспільні відносини громадської безпеки в частині захищеності суспільства від їх створення, функціонування чи насильницьких посягань, в т.ч. – з використанням зброї. Доведено, що видовий об'єкт злочинів, пов'язаних із тероризмом (ст.ст. 258–258², 258⁴, 258⁵, 259, 266 КК України), є ідентичним основним безпосереднім об'єктам злочинів даної групи: громадська безпека в частині захищеності суспільства від вчинення терористичних актів, забезпечення спокою громадян, нормальної діяльності органів державної влади, підприємств, установ, організацій, а також убезпечення життя, здоров'я, довкілля та власності громадян від негативного впливу радіоактивних матеріалів. Видовий об'єкт злочинів, що порушують правила поведінки з предметами, які становлять підвищену суспільну небезпеку (ст.ст. 262–265¹, 267–269 КК України) – це безпека, пов'язана з контрольованим доступом, поведінкою, обігом, переміщенням, ввезенням, транзитом предметів, які становлять підвищену суспільну небезпеку, а також правила їх зберігання.

Саме ознаки видового об'єкта є підставою для поділу злочинів, що порушують правила поведінки з предметами, які становлять підвищену суспільну небезпеку, на певні підгрупи: а) злочини, що порушують правила поведінки з фізичними, хімічними та іншими джерелами небезпеки (ст.ст. 262, 263, 263¹, 264, 267, 268, 269 КК України); б) злочини, що посягають на радіаційну безпеку (ст.ст. 265, 265¹, 267, 267¹ КК України). Вказане положення є підставою для диференціації основного безпосереднього об'єкта злочинів даної групи: в першому випадку – це суспільні відносини, що забезпечують правила поведінки з фізичними, хімічними та іншими джерелами небезпеки, в другому – суспільні відносини, які забезпечують радіаційну безпеку. Зазначено, що видовий об'єкт інших злочинів проти громадської безпеки (ст.ст. 261, 270, 270¹ КК України) – це суспільні відносини, що забезпечують: а) недоторканність об'єктів, на яких є предмети, що становлять підвищену небезпеку для оточення; б) дотримання встановлених вимог пожежної безпеки.

У підрозділі 2.2. «Предмет злочинів проти громадської безпеки» здійснюється дослідження та класифікація предмета злочинів проти громадської безпеки. Дослідженням встановлено, що злочини, пов'язані з діяльністю злочинних організацій та злочини, пов'язані з тероризмом (ст.ст. 255–257, 258³, 260; ст.ст. 258–258², 258⁴, 258⁵, 259, 266), крім діяння, передбаченого ст. 266, є безпредметними, адже про предмет злочинів даної групи не згадується в нормах КК України.

Доведено, що злочини, які порушують правила поведінки з предметами, що становлять підвищену суспільну небезпеку (ст.ст. 262–265¹, 267–269 КК України) та інші злочини проти громадської безпеки (ст.ст. 261, 270, 270¹ КК України) мають обов'язковою ознакою складу злочину законодавчо вказані предмети злочинів. Вражаючий ефект є їх ключовою характеристикою, що полягає у здатності до знищення або пошкодження людей чи навколишнього середовища. Визначено, що спільною ознакою предметів злочинів проти громадської безпеки, які належать до предметів підвищеної суспільної небезпеки, є наявність небезпеки для оточуючих. Дисертантом пропонується предмети злочинів, що порушують правила поведінки

з предметами, які становлять підвищену суспільну небезпеку (ст.ст. 262–265¹, 267–269 КК України), класифікувати на два підвиди: 1) предмети злочинів, що порушують правила поведінки з фізичними, хімічними та іншими джерелами небезпеки; 2) предмети злочинів, що посягають на радіаційну безпеку.

Виявлено, що у 54,76% вивчених матеріалів кримінальних проваджень предметом злочину була холодна зброя, у 45,24% – вогнепальна. Серед холодної зброї вилучалися фінські ножі (65,22%), кинджали (13,04%), кастети (21,74%). 89,7% респондентів вказали на необхідність розширення кола предметів злочинів проти громадської безпеки, тому для удосконалення чинного законодавства сформульовані відповідні законодавчі пропозиції стосовно усунення ряду виявлених недоліків, а також розширення кола предметів даних злочинів.

Підрозділ 2.3. «Потерпілий від злочинів проти громадської безпеки» присвячений розкриттю ознак потерпілого в аналізованих злочинах. Обґрунтовано, що потерпілим у злочинах проти громадської безпеки є фізична особа, якій завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, а також юридична особа, якій завдано майнової шкоди 58,7% респондентів підтвердили вказане положення.

Доведено, що будь-які соціальні утворення (в т.ч. – держава, суспільство) не можуть визнаватися потерпілими від злочинів даної групи через відсутність у вказаних об'єднань загальних ознак потерпілого: впливу превенції; втрати захищеності нормами КК України; особистої потреби та зацікавленості у відшкодуванні спричиненої шкоди. Даний висновок підтверджується результатами анкетування, відповідно до яких 68,3% опитаних погодилися із таким твердженням.

У розділі 3 «Структура суспільних відносин, які є об'єктом злочинів проти громадської безпеки» містяться три підрозділи.

У підрозділі 3.1 «Учасники суспільних відносин, які є об'єктом злочинів проти громадської безпеки» аргументується позиція, що учасниками суспільних відносин є носії відповідних інтересів у кількості не менше двох (уповноважений і зобов'язаний). Визначено, що учасниками суспільних відносин, які є об'єктом злочинів проти громадської безпеки, виступають: 1) держава в особі уповноважених нею органів, установ та організацій (про що вказали 63,5% опитаних) та 2) інші особи, яких можна поділити на кілька підгруп, а саме: а) особи, на яких покладаються обов'язки по дотриманню правил використання предметів підвищеної суспільної небезпеки і які мають доступ до них (93,7% респондентів); б) невизначене коло осіб, які можуть постраждати внаслідок неправомірного чи неправильного використання предметів підвищеної небезпеки, і які правомочні розраховувати на вживання заходів щодо забезпечення їх безпеки (72,8% респондентів); в) власники майна, яким може бути завдано шкоди предметами підвищеної суспільної небезпеки (81,9% опитаних); г) суспільство (29,7%).

Підрозділ 3.2 «Соціальний зв'язок суспільних відносин, які є об'єктом злочинів проти громадської безпеки» присвячений розкриттю його сутності, змісту та ознак. Соціальний зв'язок визначено як стійкий тривалий процес взаємодії учасників суспільних відносин, що є об'єктом злочинів проти громадської безпеки, між собою з приводу предмета вказаних суспільних відносин. Встановлено, що соціальний зв'язок суспільних відносин, які є об'єктом злочинів проти громадської безпеки – це

захисний механізм інтересів суспільства і правоохоронюваних інтересів громадян від вчинення злочинів у сфері громадської безпеки. Він повинен мати ознаки двостороннього процесу взаємодії учасників суспільних відносин. Аргументується необхідність визнання в якості першого його елементу права особи на забезпечення громадської безпеки, сутність якого полягає у можливості фізичної особи вчиняти чи не вчиняти відповідні дії, що стосуються забезпечення громадської безпеки та вимагати від інших учасників суспільних відносин поведінки, яка гарантувала б її забезпечення, а також вимагати від держави належного забезпечення громадської безпеки. Другим елементом соціального зв'язку є поведінка інших учасників суспільних відносин, яка полягає у відсутності будь-яких порушень суспільних відносин права особи на громадську безпеку. Обґрунтовано, що зміст соціального зв'язку полягає у забезпеченні громадської безпеки: у створенні і підтриманні стану, за якого нейтралізується можливість вражаючого впливу предметів підвищеної небезпеки на осіб, власність, навколишнє природне середовище, що забезпечується дотриманням відповідних правил.

У підрозділі 3.3 *«Предмет суспільних відносин, які є об'єктом злочинів проти громадської безпеки»* аналізуються ознаки предмета суспільних відносин, які є об'єктом злочинів проти громадської безпеки. Констатовано, що найважливішу функцію серед структурних елементів суспільних відносин виконує їх предмет – все те, з приводу чого або у зв'язку з чим існують самі суспільні відносини. На підставі детального вивчення особливостей видового об'єкта злочинів даної групи пропонується наступна класифікація предметів суспільних відносин: 1) основний предмет суспільних відносин – це безпечні умови існування всіх осіб у державі, а також стан захищеності суспільства від діяльності різного роду злочинних об'єднань, терористичних загроз, предметів, що становлять підвищену суспільну небезпеку для оточення, вогню; 2) додатковим предметом виступають: а) громадська безпека в частині захищеності суспільства як людська потреба та самостійна соціальна цінність (ст.ст. 255–257, 258–258⁵, 259, 266 КК України); б) установлений порядок створення воєнізованих формувань в Україні (ст. 260 КК України); в) порядок поводження з предметами підвищеної суспільної небезпеки (ст.ст. 262–265¹, 267–269 КК України; г) обов'язок дотримання встановлених вимог пожежної безпеки (ст. 270 КК України). Про доцільність зазначеної класифікації свідчать й результати проведеного анкетування (зокрема, 72,6% опитаних зазначили необхідність її існування).

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукового завдання, що полягає у визначенні сутності та особливостей громадської безпеки як об'єкта злочину. На основі здійсненого комплексного дослідження сформульовано ряд положень і пропозицій, що відповідають вимогам наукової новизни, мають теоретичне та практичне значення. Основними науковими і практичними результатами дослідження є наступні висновки:

1. Відсутність спеціальних монографічних досліджень громадської безпеки як об'єкта злочину обумовлює необхідність вивчення громадської безпеки як об'єкта злочину та здійснення аналізу його структурних елементів. Теоретико-методологічні засади дослідження громадської безпеки як об'єкта злочину дозволили дисертанту побудувати нові наукові гіпотези, ґрунтовно охарактеризувати теоретичні засади визначення та формування громадської безпеки як об'єкта злочину та підготувати пропозиції щодо подальшого удосконалення чинного кримінального законодавства України. Обґрунтованим є використання в межах дослідження наступних методів наукового пізнання: історико-правового; діалектичного; компаративістського; догматичного (юридичного); системно-структурного; конкретно-соціологічного; статистичного та методу моделювання. Їх використання сприяє детальному та чіткому розумінню громадської безпеки як об'єкта злочину.

2. В межах дослідження історичних передумов становлення громадської безпеки як об'єкта злочину встановлено, що розвиток громадської безпеки – це тривалий, безперервний і складний процес, який сьогодні набув остаточного вигляду. Критерієм вивчення генези громадської безпеки як об'єкта злочину став кількісно-якісний показник законотворчої діяльності в цьому напрямі. Виділено три ключові періоди розвитку вітчизняного кримінального законодавства: Х–ХІХ ст.ст. – поступове зародження і розвиток законодавства щодо охорони громадської безпеки; початок ХХ – початок ХХІ ст.ст. – бурхливий розвиток кримінального законодавства щодо охорони громадської безпеки внаслідок значних змін у суспільному житті України; 2001 р. – і до теперішнього часу – сучасний період удосконалення та приведення кримінального законодавства щодо охорони громадської безпеки у відповідність з міжнародними вимогами. Доведено, що до початку ХХ ст. громадська безпека в якості окремого об'єкта злочину не виділялася. У Кримінальному Уложенні 1903 р. вперше громадська безпека була виділена в окремий об'єкт злочину. Надалі КК УСРР 1922 р., КК УРСР 1927 р. та 1960 р. структурно містили розділ чи главу, яка передбачала відповідальність за посягання на громадську безпеку, а, отже, визнавали громадську безпеку об'єктом злочину.

3. Порівняльно-правовий аналіз громадської безпеки як об'єкта злочину в КК України та кримінальному законодавстві зарубіжних країн дозволив винайти різні підходи законодавців щодо кримінально-правової охорони громадської безпеки. Встановлено, що для більшості зарубіжних країн доцільною є класифікація злочинів проти громадської безпеки, що закріплена у нормах вітчизняного КК. Громадська безпека як об'єкт злочину знайшла своє відображення в законодавстві більшості зарубіжних країн. До даної категорії злочинів відносяться фактично аналогічні вітчизняним злочинам проти громадської безпеки діяння. Об'єкт злочинів проти громадської безпеки законодавці досліджуваних країн у диспозиціях відповідних статей визначають по-різному: відносини у сфері громадської безпеки (КК Республіки Білорусь, КК Литви), громадського порядку (КК Болгарії, КК Польщі, КК Швейцарії, КК Австрії, КК Франції, КК Бельгії, КК Німеччини), миру і безпеки людства (КК Республіки Узбекистан), нації, держави та громадського спокою (КК Франції, КК Грузії, КК Латвії), основ конституційного ладу та безпеки держави (КК Російської Федерації). Характерним явищем для зарубіжного

законодавства є «розпорошення» злочинів, які, відповідно до КК України, є злочинами проти громадської безпеки, по інших розділах (главам, частинам, відділам КК зарубіжних країн), що призводить до складнощів у виділенні їх об'єкта. Така ситуація не може визнаватися досконалою, адже призводить до «змішування» чи ототожнення об'єктів злочину. Натомість, доцільною виглядає побудова Особливої частини КК України, де всі злочини проти громадської безпеки об'єднані в Розділі IX з ідентичною назвою.

4. Визначено місце громадської безпеки у системі об'єктів злочинів проти громадської безпеки. Громадська безпека як родовий об'єкт злочинів – це суспільні відносини, спрямовані на забезпечення громадської безпеки у сфері поведінки з джерелами підвищеної небезпеки: злочинних угруповань; терористичних загроз; предметів, що становлять підвищену небезпеку для оточення, вогню.

Видовими об'єктами громадської безпеки виступають суспільні відносини у сфері: діяльності злочинних організацій (ст.ст. 255–257, 258³, 260 КК України); терористичної діяльності окремих осіб чи угруповань (ст.ст. 258–258², 258⁴, 258⁵, 259, 266 КК України); забезпечення безпеки поведінки з предметами, які становлять підвищену суспільну небезпеку (ст.ст. 262–265¹, 267–269 КК України); безпеки інших злочинів проти громадської безпеки (ст.ст. 261, 270, 270¹ КК України).

Констатовано, що видовий об'єкт злочинів, пов'язаних з діяльністю злочинних організацій (ст.ст. 255–257, 258³, 260 КК України) та злочинів, пов'язаних із тероризмом (ст.ст. 258–258², 258⁴, 258⁵, 259, 266 КК України), збігається з основними безпосередніми об'єктами окремих злочинів аналізованих груп, якими є суспільні відносини в частині захищеності суспільства від небезпеки їх створення, функціонування чи насильницьких посягань, в т.ч. – з використанням зброї, а також відносини в частині захищеності суспільства від вчинення терористичних актів, забезпечення спокою громадян, нормальної діяльності органів державної влади, підприємств, установ, організацій, а також убезпечення життя, здоров'я, довкілля та власності громадян від негативного впливу радіоактивних матеріалів.

Видовий об'єкт злочинів, що порушують правила поведінки з предметами, які становлять підвищену суспільну небезпеку (ст.ст. 262–265¹, 267–269 КК України) – це безпека, пов'язана з контрольованим доступом, поведінкою, обігом, переміщенням, ввезенням, транзитом предметів, які становлять підвищену небезпеку, а також правила їх зберігання. На підставі класифікації злочинів даної групи можливо диференціювати основний безпосередній об'єкт на такі види: суспільні відносини, що забезпечують правила поведінки з фізичними, хімічними та іншими джерелами небезпеки та суспільні відносини, які забезпечують радіаційну безпеку.

Видовим об'єктом інших злочинів проти громадської безпеки (ст.ст. 261, 270, 270¹ КК України) є суспільні відносини, що забезпечують недоторканність об'єктів, на яких є предмети, що становлять підвищену небезпеку для оточення, а також дотримання встановлених вимог пожежної безпеки.

Залежно від характеру посягання, життя, здоров'я, відносини власності, щодо забезпечення волі, честі, гідності особи, безпека виробництва, довкілля, екологічна

безпека, економічна сфера, громадський порядок, нормальне функціонування підприємств, установ або організацій, нормальна діяльність правоохоронних, судових органів, а також органів, що виконують покарання, відносини щодо забезпечення безпеки руху та експлуатації транспорту, відносини щодо забезпечення виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина, порядок управління в сфері поводження зі зброєю, боєприпасами і вибуховими речовинами, авторитет органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, мир, безпека людства, міжнародний правопорядок можуть виступати додатковим обов'язковим або додатковим факультативним об'єктом злочинів проти громадської безпеки.

5. Пропонується предмети злочинів, що порушують правила поводження з предметами, які становлять підвищену суспільну небезпеку (ст.ст. 262–265¹, 267–269 КК України), класифікувати на два підвиди: а) предмети злочинів, що порушують правила поводження з фізичними, хімічними та іншими джерелами небезпеки; б) предмети злочинів, що посягають на радіаційну безпеку. На підставі вказаного, предметами злочинів, які порушують правила поводження фізичними, хімічними та іншими джерелами небезпеки є: 1) вогнепальна зброя (в т.ч. – гладкоствольна мисливська); 2) бойові припаси; 3) вибухові речовини; 4) вибухові пристрої; 5) кинджали, фінські ножі, кастети чи інша холодна зброя; 6) легкозаймисті та їдкі речовини або матеріали; 7) відходи або вторинна сировина. Предметами злочинів, що посягають на радіаційну безпеку є: 1) радіоактивні матеріали (джерела іонізуючого випромінювання, радіоактивні речовини або ядерні матеріали, що перебувають у будь-якому фізичному стані в установці або виробі чи в іншому вигляді); 2) ядерний вибуховий пристрій чи пристрій, що розсіює радіоактивний матеріал або випромінює радіацію; 3) продукти харчування рослинного і тваринного походження, промислова або інша продукція, тварини, риба, рослини або будь-які інші об'єкти, для переміщення яких за межі зони відчуження чи зони безумовного (обов'язкового) відселення необхідний передбачений законом дозвіл або проведення дозиметричного контролю.

6. Потерпілим від злочинів проти громадської безпеки є фізична особа, якій злочином завдано шкоду або яка загинула, а також юридична особа, якій завдано майнової шкоди. Соціальні утворення (в т.ч. – держава, суспільство) не можуть визнаватися потерпілими від злочинів даної групи через відсутність у вказаних об'єднань загальних ознак потерпілого.

7. Учасниками суспільних відносин є носії відповідних охоронюваних правом інтересів. Учасниками суспільних відносин, які є об'єктом злочинів проти громадської безпеки, виступають: 1) держава в особі уповноважених нею органів, установ та 2) інші особи: а) на яких покладаються обов'язки по дотриманню правил використання предметів підвищеної небезпеки і які мають доступ до них; б) невизначене коло осіб, які можуть постраждати внаслідок неправомірного чи неправильного використання предметів підвищеної небезпеки, і які правомочні розраховувати на вживання заходів щодо забезпеченню їхньої безпеки; в) власники майна, яким може бути завдано шкоди предметами підвищеної небезпеки; г) суспільство.

Обґрунтовано, що структурними елементами соціального зв'язку суспільних відносин, які є об'єктом злочинів проти громадської безпеки є: а) право особи на забезпечення громадської безпеки, сутність якого полягає у можливості фізичної особи вчиняти чи не вчиняти відповідні дії, що стосуються забезпечення громадської безпеки та вимагати від інших учасників суспільних відносин поведінки, яка гарантувала б забезпечення громадської безпеки, а також вимагати від держави належного забезпечення громадської безпеки; б) поведінка інших учасників суспільних відносин, яка полягає у відсутності будь-яких порушень іншими учасниками суспільних відносин права особи на громадську безпеку.

Дисертантом розроблена і пропонується наступна класифікація предметів суспільних відносин, які є об'єктом злочинів проти громадської безпеки: основним предметом суспільних відносин є безпечні умови існування всіх осіб у державі, а також стан захищеності суспільства від таких джерел підвищеної небезпеки, як діяльність різного роду злочинних об'єднань, терористичні загрози, предмети, що становлять підвищену небезпеку для оточення, вогонь. Додатковим предметом виступають: а) громадська безпека в частині захищеності суспільства від злочинної діяльності різного роду злочинних угруповань як людська потреба та самостійна соціальна цінність (ст.ст. 255–257, 258–258⁵, 259, 266 КК України); б) установлений з метою забезпечення громадської безпеки порядок створення воєнізованих формувань в Україні (ст. 260 КК України), в) порядок поводження з предметами підвищеної небезпеки (ст.ст. 262–265¹, 267–269 КК України), г) обов'язок дотримання встановлених вимог пожежної безпеки (ст. 270 КК України).

8. Сформульовано пропозиції щодо удосконалення кримінально-правових норм у сфері забезпечення громадської безпеки. Так, пропонуються такі зміни у КК України:

– викласти ст. 255 у новій редакції:

«Стаття 255. Створення злочинної організації.

1. Створення злочинної організації з метою вчинення тяжкого чи особливо тяжкого злочину, а також керівництво такою організацією або участь у ній, або участь у злочинах, вчинюваних такою організацією, а також організація, керівництво чи сприяння зустрічі (сходці) представників злочинних організацій або організованих груп для розроблення планів і умов спільного вчинення злочинів, матеріального забезпечення злочинної діяльності чи координації дій об'єднань злочинних організацій або організованих груп –

караються позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років.

2. Ті самі дії, вчинені із залученням неповнолітніх, –

караються позбавленням волі на строк від семи до п'ятнадцяти років.

3. Звільняється від кримінальної відповідальності особа, крім організатора або керівника злочинної організації, за вчинення злочину, передбаченого частиною першою цієї статті, якщо вона добровільно заявила про створення злочинної організації або участь у ній та активно сприяла її розкриттю»;

– виключити із ч. 1 ст. 201, ч. 1, ч. 3 ст. 262, ч. 1 ст. 263 словосполучення «крім гладкоствольної мисливської та бойових припасів до неї»;

– доповнити ч. 2 ст. 256, ч. 2 ст. 257, ч. 2 ст. 258¹, ч. 2 ст. 258², ч. 2 ст. 258³, ч. 2 ст. 258⁴, ч. 6 ст. 260 словами «ті самі дії, вчинені із залученням неповнолітніх»;

- доповнити ч. 3 ст. 258 кваліфікуючою ознакою «вчинені щодо неповнолітніх»;
- доповнити назву ст. 262 та ч. 3 ст. 262 після словосполучення «вибухових речовин» словосполученням «вибухових пристроїв»;
- виключити із ч. 2 ст. 263 словосполучення «кинджалів, фінських ножів, кастетів чи іншої холодної зброї», замінивши його словосполученням «холодної зброї»;
- доповнити ч. 3 ст. 263 словами «збут вогнепальної або холодної зброї неповнолітнім»;
- виключити з Розділу IX Особливої частини цього Кодексу «Злочини проти громадської безпеки» ст. 270¹ з подальшим переміщенням її до Розділу VI Особливої частини «Злочини проти власності» під порядковим номером «194²».

Пропонується у положеннях приміток відповідних статей КК передбачити чітке визначення предметів злочинів проти громадської безпеки (вогнепальна зброя, боєприпаси, вибухові речовини, вибухові пристрої, холодна зброя, легкозаймисті речовини і матеріали, їдкі речовини, відходи, вторинна сировина, радіоактивні матеріали, ядерний вибуховий пристрій, пристрій, що розсіює ядерний матеріал, пристрій, що випромінює радіацію, продукти харчування рослинного і тваринного походження, промислова або інша продукція, тварини, риба, рослини або будь-які інші об'єкти, для переміщення яких за межі зони відчуження чи зони безумовного (обов'язкового) відселення необхідний передбачений законом дозвіл або проведення дозиметричного контролю), що обґрунтовується необхідністю уточнення основного понятійного апарату для розтлумачення низки важливих термінів і понять злочинів даної групи в авторській редакції.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Соколовський В. Л. Громадська безпека як об'єкт злочину: поняття та види / В. Л. Соколовський // Митна справа. – 2013. – № 2. – С. 74–79.
2. Соколовський В. Л. Порівняльний аналіз кримінального законодавства України та деяких інших країн щодо відповідальності за злочини проти громадської безпеки / В. Л. Соколовський // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – № 5. – Т. 3. – С. 70–75.
3. Соколовський В. Л. Генезис вітчизняного кримінального законодавства за злочини проти громадської безпеки в період з 1917 по 2001 рік / В. Л. Соколовський // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. – № 1. – Т. 4. – С. 57–62.
4. Соколовський В. Л. Об'єкт злочинів проти громадської безпеки / В. Л. Соколовський // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. – № 4. – Т. 3. – С. 49–53.
5. Соколовський В. Л. Потерпілий від злочинів проти громадської безпеки / В. Л. Соколовський // Науковий вісник публічного та приватного права. – 2016. – № 2. – С. 138–141.

6. Соколовский В. Предмет преступлений против общественной безопасности / В. Соколовский // Закон и жизнь: Международный научно-практический правовой журнал. – № 11 (299). – Министерство юстиции Республики Молдова. – Кишинэу : SRL "Cetatea de Sus", 2016. – С. 52–55.

7. Соколовський В. Л. Дослідження підходів до визначення поняття «громадська безпека» / В. Л. Соколовський // Актуальні проблеми кримінального права [Текст] : матеріали міжвуз. наук.-теорет. конф. (Київ, 21 листоп. 2014 р.). – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2014. – С. 96–98.

8. Соколовський В. Л. Особливості визначення об'єкта злочинів проти громадської безпеки / В. Л. Соколовський // Актуальні питання публічного та приватного права в контексті реформування законодавства [Текст] : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 22 листоп. 2014 р.). – Херсон : Видавничий дім "Гельветика", 2014. – С. 103–107.

9. Соколовський В. Л. Кримінальна відповідальність за незаконне поводження зі зброєю за кримінальним кодексом України та кримінальним кодексом Китайської Народної Республіки / В. Л. Соколовський // Збірник матеріалів VI Міжнародної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Сучасний стан і перспективи розвитку держави і права» (Дніпропетровськ, 12-13 грудня 2014 р.). – Дніпропетровськ, 2014. – С. 285–286.

10. Соколовський В. Л. Об'єкт завідомо неправдивого повідомлення про загрозу громадській безпеці за законодавством України та зарубіжних країн / В. Л. Соколовський // Правова держава: історія, сучасність та перспективи [Текст] : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Ужгород, 27-28 лютого 2015 р.). – Ужгород, 2015. – С. 160–163.

11. Соколовський В. Л. Методологічні засади дослідження громадської безпеки як об'єкта злочину / В. Л. Соколовський // Роль правоохоронних органів у формуванні правової держави в умовах євроінтеграції України [Текст] : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 12 березня 2015 р.). – К., 2015. – С. 109–111.

12. Соколовський В. Л. Складові частини та компоненти вогнепальної зброї як предмет злочину проти громадської безпеки / В. Л. Соколовський // Приоритетні напрями розвитку сучасної юридичної науки [Текст] : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 18-19 вересня 2015 р.). – Х., 2015. – С. 75–78.

АНОТАЦІЯ

Соколовський В.Л. Громадська безпека як об'єкт злочину – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2017.

Дисертація є комплексною та системною працею, присвяченою розробці питань громадської безпеки як об'єкта злочину. У роботі розкрито теоретико-методологічні засади дослідження, розглянуто історичний та зарубіжний досвід щодо громадської безпеки як об'єкта злочину. Визначено системну кримінально-правову характеристику об'єкта, предмета та потерпілого у злочинах проти громадської безпеки. Здійснено характеристику структурних елементів суспільних відносин, які

є об'єктом злочинів проти громадської безпеки: учасників, соціального зв'язку та предмета. Надано висновки та сформульовано пропозиції, спрямовані на вдосконалення кримінально-правової охорони громадської безпеки на нормативному та теоретичному рівнях.

Ключові слова: громадська безпека, об'єкт злочину, суспільні відносини, учасники суспільних відносин, потерпілий, предмет злочину, предмет суспільних відносин.

АННОТАЦИЯ

Соколовский В.Л. Общественная безопасность как объект преступления. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исправительное право. – Национальная академия внутренних дел, Киев, 2017.

Диссертация является комплексной и системной разработкой вопросов общественной опасности как объекта преступления. В работе раскрыты теоретико-методологические основы исследования, рассмотрены генезис и зарубежный опыт уголовно-правовой охраны общественных отношений.

Установлено, что общественная безопасность как родовой объект преступлений – это общественные отношения, направленные на обеспечение безопасности в сфере обращения с источниками повышенной опасности: преступных группировок, террористических угроз, предметов, представляющих повышенную опасность для окружающих, огня.

Определены видовой, основной и дополнительный непосредственные объекты преступлений против общественной опасности. Усовершенствованна классификация преступлений против общественной опасности в соответствии с признаками видового объекта преступлений данной группы.

Указано, что предмет преступлений – это факультативный признак состава преступления, который проявляется в материальных ценностях, по поводу которых или в связи с которыми совершается преступление. Осуществлена детальная характеристика предметов преступлений против общественной опасности.

Доказано, что некоторые преступления против общественной безопасности имеют законодательное указание на виды предметов преступлений с определением специфики их свойств и определяются как предметы повышенной опасности. Ключевой характеристикой таких предметов преступлений является способность к уничтожению или повреждению людей или окружающей среды (поражающий эффект).

Определено, что предметами преступлений, нарушающих правила обращения с физическими, химическими и другими источниками опасности являются: 1) огнестрельное оружие (в том числе – гладкоствольное охотничье) 2) боеприпасы; 3) взрывчатые вещества; 4) взрывные устройства; 5) кинжалы, финские ножи, кастеты или иное холодное оружие; 6) легковоспламеняющиеся и едкие вещества или материалы; 7) отходы или вторичное сырье. Предметами преступлений, посягающих на радиационную безопасность являются: 1) радиоактивные материалы (источники

ионизирующего излучения, радиоактивные вещества или ядерные материалы в любом физическом состоянии в установке или изделии или в другом виде) 2) ядерное взрывное устройство или устройство, которое рассеивает радиоактивный материал или излучает радиацию; 3) продукты питания растительного и животного происхождения, промышленная или иная продукция, животные, рыба, растения или любые другие объекты, для перемещения которых за пределы зоны отчуждения или зоны безусловного (обязательного) отселения необходимо предусмотренное законом разрешение или проведение дозиметрического контроля.

Потерпевшим от преступлений против общественной опасности является физическое лицо, которому причиняется моральный, физический, материальный вред, или юридическое лицо, которому причиняется материальный вред.

Определено, что структурными элементами общественных отношений, которые выступают объектом преступлений против общественной опасности являются: участники отношений, которыми могут быть государство, коллективы, юридические лица; социальная связь как содержание общественных отношений, предусматривающая взаимодействие субъектов общественных отношений по поводу их предмета; предмет общественных отношений – все то, по поводу чего или в связи с чем возникают эти отношения.

Предложен ряд изменений по совершенствованию уголовного законодательства в сфере общественной безопасности как объекта преступления.

Ключевые слова: общественная опасность, объект преступления, общественные отношения, участники общественных отношений, потерпевший, предмет преступления, предмет общественных отношений.

SUMMARY

Sokolovskiy V.L. Public safety as the object of crime. – Manuscript.

The thesis for the degree of candidate of legal sciences, specialty 12.00.08 – Criminal Law and Criminology; Penal Law. – National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2017.

The thesis is a comprehensive and systematic work, which is devoted to development of public safety as the object of crime. This work reveals theoretical and methodological basis of the study, describes historical and international experience in public safety as the object of the crime. The system of criminal-legal characteristic of the object, item and the victim of crimes against public safety is indicated. The characteristic of structural elements of public relations that are the subject of crimes against public safety (participants, social communication and item) is conducted. The conclusions are made and the proposals aimed to improving of criminal-legal protection of public safety in normative and theoretical levels are formulated.

Key words: public safety, object of crime, public relations, participants of public relations, victim, item of crime, item of public relations.